

نقش اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد و استقرار انضباط مالی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و

رتبه بندی الزامات با روش AHP

قدرت ... طالب نیا^۱، خسرو اسفندیاری صفا^۲، حبیب ا... دهقان^۳

چکیده

هر سه مفهوم اقتصاد مقاومتی، فساد اداری و انضباط مالی در راستای کاهش هزینه‌های غیرضروری، افزایش کارایی و خودکفایی و پرهیز از تجمل‌گرایی و اسراف در ادارات و دستگاه‌ها الزامی به نظر می‌رسد. این مقاله با هدف تبیین و تدوین نقش اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد و استقرار انضباط مالی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) به انجام رسیده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی بود که با روش تحلیل داده بنیاد اجرا شد. در این پژوهش جامعه آماری شامل بیانات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، در طول دوره ۱۳۹۴ تا ۱۳۷۲ بررسی شد. سرانجام با جمع‌بندی کلی ابعاد تحلیل داده بنیاد الگویی مشتمل بر ملزومات ذکر شده احصا شدند. در پایان نیز با استفاده از توزیع پرسشنامه و روش AHP این الزامات اولویت‌بندی گردیدند. نتایج نشان داد مؤلفه‌های شامل سیاستگذاری فرهنگی، الزامات پیشگیرانه، الزامات اجرایی، جهاد اقتصادی از تأثیرگذارترین مؤلفه‌ها به شمار می‌رود.

واژگان کلیدی

امام خامنه‌ای (مدظله العالی)، انضباط مالی، اقتصاد مقاومتی، فساد، تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، الزامات

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱. دانشیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی علوم تحقیقات تهران.

^۲. دکترای دانشگاه عالی دفاع ملی.

^۳. دانشجوی دکترای دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران، نویسنده مسئول

۱. مقدمه

اصطلاح اقتصاد مقاومتی را نخستین بار مقام معظم رهبری در شهریور سال ۱۳۸۹ در دیدار با کارافرینان مطرح کردند. ایشان در مرداد ۱۳۹۱ در دیدار با جمعی از دانشجویان، به جامعه دانشگاهی و بویژه اقتصاددانان گوشزد کرده‌اند که اقتصاد مقاومتی یک مطالبه عمومی است که باید در تبیین و تشخیص حدود آن بکوشند. مقام معظم رهبری سرانجام در بهمن ۱۳۹۲ سیاستهای کلی اقتصاد مقاومتی را ابلاغ و تأکید کردند که پیروی از الگوی علمی و بومی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی، عامل شکست و عقب نشینی دشمن در جنگ اقتصادی علیه ملت ایران خواهد شد و اقتصاد مقاومتی در بحرانهای رو به افزایش خارج از اختیار جهانی مانند بحرانهای مالی، اقتصادی و سیاسی با تحقق آرمانها و اصول قانون اساسی و سند چشم انداز بیست ساله، الگویی الهام بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد.

بر همین اساس مقام معظم رهبری همواره رعایت انضباط مالی، قناعت و صرفه‌جویی از سوی مردم و مخصوصاً مسئولان را به عنوان اولویتهای مهم ایران مطرح کردند. این مسئله نشانگر اهمیت اقتصاد مقاومتی در شکل‌گیری تمدن ایرانی اسلامی و هم‌چنین بیانگر وضعیت روز کشور است که ایشان در سالهای متمادی به انضباط مالی و صرفه‌جویی به عنوان اولویت کشور اشاره کرده‌اند. موضوع دیگر درباره فساد مالی اداری است. تجربه‌های به دست آمده از کشورهای مختلف نشانگر این است که فساد امری پیچیده، پنهان و متنوع است. از این رو، مبارزه با آن نیز باید مستمر، طولانی و پیچیده باشد. در واقع، فساد (در ابعاد اداری و ابعاد دیگر جامعه) مانند عفونت است که اگر به اندام و پیکر جامعه راه یابد، اعضای آن را یکی پس از دیگری عفونی می‌کند و از کار می‌اندازد و چه بسا گسترش این عفونت، کل پیکر جامعه را فاسد کند. فساد مسیر رشد اقتصادی را با موانع بسیار مواجه می‌سازد و بر توسعه اقتصادی اثر منفی دارد. این تأثیر بر اقتصادهای باز بیشتر از اقتصادهای بسته است (بلکبرن^۴، ۲۰۱۰، ص ۱۳۳۰). یکی از ابزارهایی که می‌تواند ما را در مبارزه با فساد یاری کند، استفاده از الگوی اقتصاد مقاومتی در کاهش فساد مالی و اداری است. در همین راستا در این پژوهش به دنبال بررسی نقش اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد اقتصادی و هم‌چنین نقش اقتصاد مقاومتی در استقرار انضباط مالی از دیدگاه مقام معظم رهبری هستیم.

۲. بیان مسئله

واقعیت این است که جمهوری اسلامی ایران تاکنون در طول حیات طیبه ۳۷ ساله خود، همواره با تحریمهای اقتصادی رو به رو شده است. اگر چه با تصویب برجام بسیاری از تحریمها برداشته شده؛ اما این امر شامل همه تحریمها نشده است و هم‌چنین مطابق بیانات مقام عظمای ولایت، جبهه استکبار قابل اعتماد نیست و نظام ما باید همواره آماده عهد شکنی طرف مقابل باشد. به هر حال تحریمهای اقتصادی خالی از تأثیر نیست و برای رسیدن به اهداف و آرمانهای انقلاب و کشور باید هزینه‌های آن را نیز پذیرفت؛ اما کاهش تأثیرات این تحریمها، دور زدن و خنثی‌سازی تحریمها و در صورت امکان مقابله به مثل می‌تواند در دستور کار باشد. بدون شک اقتصاد مقاومتی ضمن اینکه می‌تواند پاسخی به تهدیدات و تحریمها باشد، می‌تواند بسیاری از نارسایی‌ها و کاستیهای مدیریتی و اقتصادی موجود در کشور را برطرف ساخته و تحریمها و تهدیدها را به فرصتی برای شکوفایی و پیشرفت کشور تبدیل کند. هم‌چنین اقتصاد مقاومتی می‌تواند نقش بی بدیلی در زمینه کاهش فساد مالی و اداری داشته باشد.

اصطلاح فساد اداری، که آن را در برابر سلامت اداری به کار می‌برند، مدت زیادی است که مورد توجه اندیشمندان، صاحب‌نظران مختلف سازمانی قرار گرفته است و تلاش کرده‌اند با ارائه تعاریف منطبق با اصول سازمانی در جهت رفع آن گام بردارند که وجه

^۴. Blackburn

اشتراک اغلب تعاریف درباره فساد دستگاه‌های دولتی را می‌توان رشوه و سوء استفاده از موفقیت‌های شغلی، برای نفع شخصی دانست. پیامدهای فساد اداری نیز در قالب مشکلات و ناهنجاریهایی همچون سوء استفاده از موفقیت‌های شغلی، ارتشا و اختلاس، کلاهبرداری، پارتی‌بازی، بی‌عدالتی، باج‌خواهی، ایجاد نارضایتی برای ارباب رجوع (ذی نفع‌ها)، دزدی اموال و داراییهای سازمان، فروش اطلاعات محرمانه سازمان به دیگران، افشای اطلاعات سری و محرمانه سازمان و نظایر آن به صورت فردی، گروهی و سازمان یافته پدیدار می‌شود (دانش، ۱۳۸۸، ص ۱۲۰).

از طرفی اقتصاد مقاومتی در زمینه استقرار انضباط مالی اداری، که خود زمینه ساز کاهش فساد اداری نیز هست، می‌تواند مؤثر واقع شود. به دلایل مختلف انتظارات جامعه از بهبود اوضاع اقتصادی بشدت بالا رفته است. با گذشت سالها از پیروزی انقلاب اسلامی، مقایسه وضعیت اقتصادی کشور با کشورهای هم‌تراز ایران در نقاط مختلف جهان که قبلاً از لحاظ اقتصادی از ایران ضعیفتر بوده‌اند (کره، مالزی، ترکیه و...)، افزایش درآمد نفت در سالهای گذشته را می‌توان از جمله عوامل مؤثر در افزایش انتظارات عمومی نسبت به بهبود سریع اوضاع اقتصادی دانست. اگر از سطح کاملاً کلان اقتصادی به مسئله نگاه کنیم، ملاحظه می‌شود مسئله اصلی اقتصاد کشور، تشکیل سرمایه (بویژه توسط بخش خصوصی که بهره‌وری سرمایه‌گذاری بالاتری دارد) و افزایش تولید در همه بخشها است؛ چرا که این امر، باعث افزایش اشتغال و درآمدها می‌شود و هم‌چنین تورم قیمت‌ها را متوقف می‌کند. با اقدامات و جهت‌گیریهایی که صورت گرفته، خطر سرمایه‌گذاری و تولید نسبت به سالهای گذشته بیشتر شده است و در نتیجه نرخ رشد عرضه کل کاهش یافته است؛ در حالی که در همان زمان تقاضای کل با افزایش بی‌رویه مخارج دولت افزایش یافته است. از آنجا که اتکای بودجه دولت نه به مالیاتها (که از عملکرد نظام اقتصادی حاصل می‌شود) بلکه به درآمد حاصل از فروش منابع ثروت ملی نفت است (که به مثابه متغیری برونزا از طریق بودجه‌های دولت در اقتصاد کشور عمل می‌کند) انبساط مالی دولت در ایران از محل تبدیل درآمدهای ارزی حاصل از صدور نفت به ریال و لحاظ کردن آن در بودجه عمومی همواره نگرانیهایی از تشدید فشارهای تورمی و تبعات آن به همراه داشته است. خطر آن وجود دارد که بازخوردهای تصاعدی افزایش مخارج دولت، افزایش فشارهای تورمی، تلاش برای کنترل قیمت‌ها از طریق تثبیت اداری قیمت کالاها و نرخ بهره و افزایش بیشتر مخارج دولت، اقتصاد کشور را دچار بحران کند (عسلی، ۱۳۸۵). با استفاده از راهکارها و فرصتهایی که اقتصاد مقاومتی می‌تواند در استقرار انضباط مالی فراهم آورد، می‌توان بر بسیاری از مشکلات اقتصادی فائق آمد.

۱-۲. اهداف پژوهش

۱-۲-۱. هدف اصلی

شناسایی نقش اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد و استقرار انضباط مالی از منظر فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای

۲-۱-۲. اهداف فرعی

تبیین عوامل و شاخصهای اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد و استقرار انضباط مالی از دیدگاه علمی

۲-۲. سؤالات پژوهش

۲-۲-۱. سؤال اصلی پژوهش

نقش اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد و استقرار انضباط مالی از دید فرماندهی کل قوا امام خامنه‌ای چیست؟

۲-۲-۲. سؤالات فرعی پژوهش

عوامل و شاخصهای اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد و استقرار انضباط مالی از دیدگاه علمی چیست؟

۳. تبیین اصطلاحات و مفاهیم

۳-۱. اقتصاد مقاومتی

مقام معظم رهبری در تعریف اقتصاد مقاومتی می‌فرماید:

«اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند رو به رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند؛ هم آسیب پذیریش کاهش پیدا کند؛ یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی طوری باشد که در برابر ترفندهای دشمنان، که همیشگی و به شکلهای گوناگون خواهد بود کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۰۶/۰۲).

اقتصاد در یک چنین شرایطی اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی اقتصادی که همراه با مقاومت در برابر کارشکنی دشمن، خبثات دشمن، دشمنانی که ما داریم (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکتهای دانش بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸).

سیاستهای اقتصاد باید سیاستهای اقتصاد مقاومتی باشد. یک اقتصاد مقاوم باید اقتصادی باشد که در ساخت درونی خود مقاوم باشد، بتواند ایستادگی کند، با تغییرهای گوناگون در این گوشه دنیا، آن گوشه دنیا متلاطم نشود؛ این چیزها لازم است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور به مناسبت هفته کارگر، ۱۳۹۲/۰۲/۰۷).

۳-۲. فساد مالی اداری

مقام معظم رهبری در مناسبتهای مختلف خطاب به مسئولان نظام و ملت بر اهمیت فساد و نقش منفی این عامل در جامعه اسلامی پرداخته اند. قسمتی از بیانات معظم له به شرح زیر است:

«امروز مهمترین طرح دشمن انتظار است؛ یعنی دشمن نشسته است تا این میکروب در داخل این کالبد سالم و نیرومند؛ یعنی کالبد نظام اسلامی و جمهوری اسلامی اثر کند؛ لذا ما باید مراقب باشیم. امروز آنها منتظرند که فساد در داخل این کشور نفوذ پیدا کند؛ تردید در اذهان جوانان این کشور نفوذ پیدا کند؛ سرگرمیهای باز دارنده و فاسد بر آرمانهای بزرگ غلبه پیدا کند؛ دنیا طلبی و اشتغال به مال و زینت دنیا رایج شود و لذت پول و زندگی راحت و تجملاتی، خود را زیر دندان عناصر انقلابی نشان دهد. اینها ناقلهای میکروب ارتجاعند. نه اینکه مردم یا انقلابیون نباید زندگی کنند! نعمت و برکات خدا، مال همه است و همه باید از آنها استفاده کنند. اما پرداختن به دنیا و شهوات، پرداختن به مال و مال اندوزی، پرداختن به خود بیش از پرداختن و اندیشیدن به جمع و هدف و خدا و دین خدا، دچار شدن به فساد اخلاقی اعم از فسادهای مالی، جنسی، اداری و اختلافات داخلی که این هم یک نوع فساد بسیار خطرناک است و جاه طلبیهای غلط و نامشروع، آن چنان که در دنیای غرب مطرح است، عواملی هستند که کاخ آرمانی انقلاب و اسلام و هر حقیقتی را ویران می‌کنند. بناهای جدیدی ساخته خواهد شد؛ بناهای طاغوتی، غیر خدایی، بناهای ضد اسلامی و ضد ارزش‌هایی که به خاطر آنها خون شهدای ما ریخته شد و این یعنی همان رجعت و برگشت، که دشمن منتظر آن است.» (بیانات در دیدار با فرماندهان و اعضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، به مناسبت روز پاسدار ۱۳۷۳).

۴. ادبیات پژوهش

۴-۱. نظام اقتصادی اسلام

نظام اقتصادی اسلام، مجموعه‌ای از الگوهای رفتاری و روابط اقتصادی در سه حوزه تولید، توزیع و مصرف است که از کتاب، سنت پیامبر اکرم و امامان معصوم و عقل استنباط می‌شود (میرمعزی، ۱۳۹۰، ص ۴۷).

براساس این تعریف، نظام اقتصادی اسلام بر مبانی هستی شناسانه و معرفت شناسانه ویژه‌ای مبتنی است. این مبانی تغییر در وضعیتهای گوناگون ثابت و است (همان، ص ۱۴۹). هدف نهایی این نظام فراهم آوردن زمینه‌های اقتصادی سعادت فرد و جامعه

انسانی و هدفهای میانی آن عدالت اقتصادی، امنیت اقتصادی و بارور ساختن استعدادهای طبیعی است (همان، ص ۱۴۹). این نظام دارای اصول دینی یا راهبردی ویژه مانند حاکمیت مصالح فرد و جامعه، دولت مصالح، آزادی همراه با مسئولیت مردم در برابر هدفهای نظام و مصالح جامعه، حاکمیت اصل رقابت سالم و تعاون بر رفتارهای اقتصادی مردم، تحریم ربا و اصول توزیع درآمد و ثروت است که چارچوب حرکت سمت هدفهای نظام اقتصادی اسلام را تعیین می کنند (همان، ص ۲۰۹). این اصول و هدفها نیز ثابت است؛ گرچه در وضعیتهای گوناگون از جمله وضعیت تهدید اقتصادی دشمن، ممکن است اولویت آنها تغییر کند.

۲-۴. انضباط مالی

انضباط مالی از دو دیدگاه قابل تأمل و بررسی است: یکی دیدگاه کلان، که در آن دولت، مقامات دولتی و بانک مرکزی و دستگاه ها و مؤسسات دولتی موظف به اجرای انضباط مالی در تصمیم‌گیریها و انتخاب سیاستهای پولی و مالی در سطح کشوری هستند، و دیگری دیدگاه خرد است که در این دیدگاه، انضباط مالی در سطح هر مؤسسه، شرکت و بنگاهی مورد توجه و اجرا قرار می‌گیرد که دولتی یا تحت نظارت دولت باشد.

منظور از انضباط مالی در بعد کلان، رعایت سقف پیش‌بینی شده برای کل هزینه‌های بخش عمومی در چارچوب درآمدهای قابل تحقق در یک دوره مالی و تقسیم بهینه بودجه بین برنامه‌های مختلف است که توسط دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی اجرا می‌شود. لازم به ذکر است که منظور از انضباط مالی صرفاً توازن بودجه عمومی دولت نیست بلکه منظور از تعادل مالی دولت، بی‌نیازی به استقراض توسط بخش عمومی برای وظایف خود و عرضه کالاها و خدمات بخش عمومی است.

یکی از مهمترین عواملی که در ایجاد انضباط اقتصادی در سطح کلان مؤثر است، انضباط پولی است. چنانچه قدرت استقراض بخش عمومی محدود باشد و بخش عمومی اجازه نداشته باشد که بیشتر از درآمدش در هر سال هزینه کند، این فشارها به ایجاد بی‌انضباطی مالی در سطح کلان منجر نمی‌شود، بلکه تنها به جابه‌جایی بودجه بین برنامه‌های مختلف می‌انجامد. به‌طور کلی مسائلی که باعث از بین رفتن انضباط اقتصادی در نظام پولی و بانکی کشور می‌شود را می‌توان بر اساس وابستگی بیش از حد بانک مرکزی به دولت، نبودن نظام ارزیابی و نظارت مؤثر بر عملکرد شبکه بانکی، ارزشگذاری بیش از اندازه پول داخلی، اتکای بیش از حد کشور به درآمدهای ارزی حاصل از صادرات مواد خام و وجود نرخ سود تسهیلات کمتر از نرخ تورم طبقه‌بندی کرد (طیعی، ۱۳۹۳).

انضباط مالی در سطح خرد با استفاده بهینه از بودجه، نیروی انسانی و امکانات هر دستگاه، مؤسسه، نهاد و یا شرکت دولتی ارتباط می‌یابد که به‌گونه‌ای از منابع عمومی بهره می‌برد. در مجموع، بازدهی یک بنگاه اقتصادی در چارچوب اهداف و وظایف آن بنگاه تعیین می‌شود. محصول یک بنگاه خصوصی معمولاً قیمت بازاری دارد، و ارزش محصول تولید شده توسط بنگاه در هر دوره مالی قابل محاسبه است و به راحتی می‌توان با توجه به درآمد و هزینه، سودآوری شرکتها را ارزیابی کرد. در چنین شرایطی، انضباط مالی برای یک شرکت خصوصی در دستیابی به بهبود شرایط سوددهی با استفاده از منابع و امکانات مالی موجود تعریف می‌شود.

برقراری انضباط مالی از نظر هر دو دیدگاه خرد و کلان، در مجموعه ارکان نظام اقتصادی از جنبه‌های گوناگون، ارزشمند و با اهمیت است و در نهایت بهبود محیط کسب و کار را در پی دارد. کارایی نظام اقتصادی منوط به کارایی بازارهای چهارگانه اقتصاد یعنی بازارهای کالا و خدمات، بازار کار، بازار پول و بازار سرمایه است؛ زیرا عملکرد هر نظام اقتصادی برآیند کنش متقابل و همزمان این بازارها است و سیاستهای اقتصادی کشور عمدتاً از طریق سیاستهای نامناسب مالی و فقدان انضباط مالی باعث اختلال در این بازارها و تشدید عدم تعادل در نظام اقتصادی شده است (عسلی، ۱۳۸۵).

نبود انضباط مالی باعث اتلاف منابع و کاهش کارایی آن می‌شود که این امر نشان‌دهنده عدم توانایی دولت برای هدایت برنامه‌های مختلف است. وجود رویدادهای اقتصادی اخیر مانند تحریمهای بین‌المللی و بحران ارزی، ضرورت برقراری انضباط مالی و اقتصادی و هم‌چنین اتخاذ سیاستهای جدید ارزی توسط دولت را بیش از پیش نشان می‌دهد. در واقع رعایت نکردن انضباط مالی که در چند

سال اخیر اتفاق افتاد، موجب تشدید عدم تعادل در بازارهای پولی و ارزی و سپس عدم تعادل در هر دو سطح خرد و کلان گشت. هم‌چنین عدم انضباط مالی، وخیم شدن اوضاع اقتصادی از دید رکود و تورم را به صورت توأمان در پی داشت. با افزایش دامنه بی‌انضباطی در دستگاه‌های دولتی و افزایش بودجه جهت تأمین هزینه این بی‌انضباطی‌ها، اصلاح بودجه و ارائه متمم‌های مکرر اجتناب‌ناپذیر می‌گردد (طیبه، ۱۳۹۳).

۳-۴. دیدگاه‌ها و رویکردهای نظری در مورد فساد

دیدگاه‌ها و رویکردهای نظری متعددی در مورد فساد در سطح کلان هست که گاه با همدیگر در تعارض است. به عنوان نمونه، تعارض بین رویکردهای کلاسیک و اثباتی نسبت به فساد، بسیار گسترده به نظر می‌رسد؛ به گونه‌ای که اغلب نظریه‌ها در این یا آن اردوگاه قرار می‌گیرند. در مکتب کلاسیک، مجازات عادلانه است؛ زیرا در این دیدگاه، مجرم دارای قوه تعقل بوده و از اراده آزاد برخوردار است. در مکتب نئوکلاسیک، مجازات تنها در صورتی قابل توجیه است که جرم ناشی از یک رفتار توأم با تعقل باشد. بازنگری مکتب نئوکلاسیک ضرورت حضور کارورزان غیر حقوقی، از جمله روان‌کاوان، روانشناسان و مددکاران اجتماعی را در قلمرو عدالت کیفری پیش آورد (تیلور^۵، ۱۹۷۳). از سوی دیگر، اثبات‌گرایان به جای تأکید کلاسیک بر عقلانی بودن رفتار مفسدانه، آن را نشانه‌ای از نوعی آسیب‌شناسی زیست‌شناختی یا اجتماعی می‌دانستند و مجرم را به عنوان مریض و نه شرور تلقی می‌کردند. حتی در اثبات‌گرایی معاصر، جرم‌شناسان فساد را در حد بالایی «نسبی یا قابل تعریف» تلقی کرده و معتقدند عوامل ذهنی، برخلاف عوامل مادی، بر ابعاد «فساد» تأثیر می‌گذارند و علم به آنها امکان شناخت فساد و مفسدان را می‌دهد (۲۶، همان). از سوی دیگر، از نظر اندیشمندان، عوامل متعددی در بروز فساد اداری - مالی در سطح سازمانها تأثیر دارند که از آن جمله می‌توان به دسته‌بندی ذیل اشاره کرد (گریگر^۶، ۲۰۰۴):

- فردی مانند سن، جنسیت، ملیت، نژاد، مهارت، تحصیلات، پیشینه اجتماعی و مقام
- ویژگیهای سامانه سازمان مانند راهبرد، سبک رهبری، فرهنگ سازمانی، سامانه‌های جبران، توسعه پرسنل و افقهای شغلی
- محیط در سطح کلان، مانند عوامل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگ کشور

۴-۴. پیشینه پژوهش

اسداله کلانتر و فرید امرایی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «اقتصاد مقاومتی، تولید داخل و حمایت از کار و سرمایه ایرانی» به تعاریف اقتصاد مقاومتی پرداختند و راهکارهای عملیاتی شدن آن و هم‌چنین وظایف و نقش دولت و مردم را در به تحقق رسیدن اقتصاد مقاومتی مورد بررسی قرار دادند و در این راستا به راهکارها و راهبردهای مقاومتی برای رشد تولید داخل و حمایت از کار و هم‌چنین مزایای آن شامل اقتصادی، فرهنگی اجتماعی، علمی و آموزشی، سیاسی و... اشاره کردند.

مریم قلی‌پور (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «اقتصاد مقاومتی و اقتصاد دانش بنیان» ابتدا تعاریفی از اقتصاد و اقتصاد دانش بنیان ارائه کرد و سپس به بیان پیش شرطهای لازم استقرار اقتصاد دانش بنیان پرداخت. در ادامه ویژگیهای این اقتصاد، و راهکارها مورد توجه قرار گرفت و برای نگارش مقاله از روش کتابخانه‌ای و توصیفی استفاده شد.

هگن (۲۰۰۲) معتقد است میزان رشد کم در آلمان، فرانسه و ایتالیا، نتیجه اقتصادهای بیش از اندازه مقرراتی بوده است که گرفتار بار مالیاتی سنگین و سامانه‌های رفاهی مانع از اشتغال شده‌اند. با این حال، در چارچوب انضباط مالی در اتحادیه اروپا دو

^۵. Taylor

^۶. Grieger

راهکار در نظر گرفته شده است: یکی اجازه انعطاف‌پذیری بیشتر با در نظر گرفتن جریانهای مالی کوتاه‌مدت، و دیگری تقویت روشهای نظارت که در آن عملکردهای مالی باید تحت نظارت مداوم از سوی یک نهاد مستقل از دولتها و شورای اروپا باشد. تریزمن (۲۰۰۰) روابط میان شاخصهای فساد و ویژگیهای تاریخی، فرهنگی، اقتصادی، و سیاسی کشور را مورد بررسی قرار داد. او دریافت که در کشورهای پروتستان و مستعمره انگلیس که دارای درآمد سرانه بالاتر و سهم بیشتر تولید ناخالص داخلی هستند، و شکل حکومت واحد و سامانه قانونی با حقوق عرفی (در مقابل حقوق مدنی) دارند، فساد بیشتر است (تریزمن، ۲۰۰۰).

۵. روش شناسی پژوهش

روش این پژوهش، تحلیلی-توصیفی، کیفی است. در این پژوهش از روش کمی و هم‌چنین از روش داده بنیاد استفاده شده است.

۵-۱. روش پژوهش و جامعه آماری

در این پژوهش از کلیه سخنرانیهای مقام معظم رهبری از سال ۱۳۷۲ تا سال ۱۳۹۴ به منظور مشخص کردن الگو استفاده شده است.

برای استخراج محتوای این سخنرانیها دو روش قابل استفاده است: روش تحلیل محتوا و روش داده بنیاد. در روش تحلیل محتوا گاهی بر فراوانی استفاده از واژه‌ها و کلمات تأکید می‌شود، که در اینجا این مد نظر نیست. در این پژوهش، روش داده بنیاد مورد استفاده قرار می‌گیرد که براساس آن، بیانات مقام معظم رهبری شناسه‌گذاری شده و از طریق شناسه‌گذاری محوری مقوله‌ها استخراج و براساس آن الزامات انضباط مالی از دیدگاه مقام معظم رهبری مشخص می‌شود. در نهایت پرسشنامه‌ای تنظیم می‌شود و در اختیار فرماندهان نزاجا قرار می‌گیرد و با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP) این الزامات رتبه‌بندی می‌شود.

جامعه آماری ما را ۷۰ نفر از فرماندهان و نیروهای نزاجا تشکیل می‌دهد. با توجه به حجم جامعه آماری و براساس محاسبات قواعد آماری و با توجه به جدول مورگان، تعداد ۵۹ نفر از فرماندهان نزاجا به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب شدند. پرسشنامه تهیه شده در بین ۵۹ نفر از فرماندهان نزاجا توزیع شد. از این بین، ۵۷ پرسشنامه برگشت داده شده که با بررسی انجام شده، ۵۱ پرسشنامه کامل و قابل استفاده بودند.

۵-۱-۱. روش داده بنیاد

در سالهای اخیر گرایش به پژوهشهای کیفی، بویژه پژوهشهای منتشر شده مبتنی بر روش داده بنیاد رو به فزونی است. روش داده بنیاد یکی از انواع روشهای پژوهش کیفی است که هدف اصلی آن بیان فرایندهای اجتماعی و پژوهش نظری است. این شیوه برای تبیین فرایند پدیده‌ها در بستر اجتماعی آنها مورد استفاده قرار می‌گیرد و روشی در جهت تعمیم نتایج مشاهده خاص به نظریه‌ای جامع‌تر است. نظریه‌ای که در زندگی روزمره انسانها رشد و تکامل می‌یابد. همان‌گونه که در معنای واژه گراند نهفته^۷ است. روش داده بنیاد به عنوان شیوه‌ای برای خلق نظریه از داده‌ها در نظر گرفته می‌شود. این شیوه بهترین روش کشف فرایندهای اجتماعی و ساختار و روندهای شکل ذهن است.

بر پایه این طرح نخستین کار کلیدی پژوهشگر کشف راههای جدید برای معنا دادن به دنیای اجتماعی است. دوم هدف تحلیل ایجاد یک نظریه یعنی فراهم ساختن یک چهارچوب رسمی برای درک پدیده مورد بررسی است. این نظریه باید به وسیله داده‌ها

^۷ Grounded theory

زمینه دار شود نه آنکه بر آن تحمیل شود؛ به بیان دیگر روش داده بنیاد به طور اساسی روشی برای تحلیل داده‌ها است، نه شیوه‌ای برای گردآوری آنها. از آنجا که هدف این پژوهش خلق و پرورش یک نظریه و الگو به‌منظور تبیین عوامل اقتصاد مقاومتی با مفاهیم منتج شده از داده‌های به دست آمده از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بود، پژوهشگران روش داده بنیاد را به‌عنوان روش پژوهش برای این مطالعه انتخاب کردند.

مراحل راهبرد روش داده بنیاد

با این اوصاف روشهای عمده راهبرد روش داده بنیاد به این شرح است:
 شناسه‌گذاری باز:^۸ نامگذاری مفاهیمی که بیانگر رویدادهای قطعی و دیگر نمونه‌های پدیده‌ها هستند.
 شناسه‌گذاری محوری:^۹ روشهایی که از طریق آنها داده‌ها در فرایندی مستمر با هم مقایسه می‌شوند تا پیوند بعد از شناسه‌گذاری باز بین مقوله‌ها مشخص شود.

شناسه‌گذاری انتخابی:^{۱۰} فرایند انتخاب مقوله محوری، پیوند نظام‌مند آن با دیگر مقوله‌ها، ارزشگذاری روابط آنها و درج مقوله‌هایی که نیاز به تأیید و توسعه بیشتر دارند.

براساس این روشها، ابتدا نکات کلیدی داده‌ها مشخص و برای هر نکته یک شناسه معین می‌شود و سپس با مقایسه شناسه‌ها چند شناسه که اشاره به یک جنبه مشترک پدیده مورد بررسی دارند، عنوان یک مفهوم را به خود می‌گیرند. آنگاه چند مفهوم یک مقوله و چند مقوله در قالب نظریه تجلی می‌یابد.

۶. تجزیه و تحلیل

۶-۱. شناسه گذاری باز

نامگذاری طبقه‌بندی سخنان که بیانگر رویدادهای قطعی و دیگر نمونه‌های پدیده‌ها است.

جدول (۱): شناسه گذاری باز بیانات

ردیف	گزیده بیانات (داده‌ها)	مفهوم (شناسه)	شناسه
۱	ما منابع مالی کشور را کجا بیشتر مصرف می‌کنیم؟ ... این که دوستان تکیه کردند که ما این مقدار را به بخش خصوصی از حساب ذخیره ارزی یا از منابع دولتی تزریق کردیم؛ این فلسفه درست و سیاست درستی است.	کوچک شدن اندازه دولت	بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۸۳/۶/۴
۲	شما در زمینه اقتصاد هم معتقدید که اقتصاد دست مردم باید باشد؛ ما هم عقیده‌مان همین است و در تفسیر اصل ۴۴ این معنا را تبیین کردیم. خب، معنای آن این نیست که دولت اجازه می‌دهد یک نفری فعالیت اقتصادی بکند و یک انحصاری را در اختیار بگیرد که این انحصار در نهایت به ضرر مردم است؛ جلوی او را می‌گیرید شما؛	جلوگیری از شکل‌گیری انحصار خصوصی	بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۹۲/۹/۱۹

^۸ Open coding

^۹ Axial coding

^{۱۰} Selective coding

		جلوی انحصارات را می‌گیرید، جلوی تجاوز را می‌گیرید، جلوی فساد مالی را می‌گیرید، جلوی سوءاستفاده از منابع دولتی و عمومی را می‌گیرید.	
بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۷۹/۱/۲۶	اصلاحات در دستگاه قضایی	اگر جرم و جنایت هست؛ اگر دسترسی به قضاوت عادلانه نیست؛ اگر رسیدگیهای قضایی طولانی می‌شود و پرونده‌ها مدتها می‌ماند، اینها فساد است و باید اصلاح شود. باید از جرم و جنایت پیشگیری کرد. انقلاب، ما را به ایجاد این اصلاحات امر می‌کند و فرمان می‌دهد.	۳
بیانات در دیدار با نمایندگان مجلس، ۱۳۷۴/۳/۸	پرننگتر شدن نقش نهادهای نظارتی	من چه در آن وقتی که در مأموریت ریاست جمهوری مشغول بودم و چه غیر آن زمان، نسبت به دیوان محاسبات، خیلی تأکید و حساسیت داشتم. خوب، بحمدالله، دیوان محاسبات حالا فعال است و کارهایی از قبیل مسئله تفریح بودجه، نظارت بر بعضی از کارهای مربوط به بودجه کشور و صرف و خرج پول و صرفه‌جویی را پیگیری می‌کند. این کارها واقعاً با ارزش و خوب است. بدون شک، دولت سالم، خوب و خدمتگزار ما، از نقش مجلس خشنود است؛ چون مجلس در جهت اصلاح امور کشور و ضبط امور مالی - که جای ضبط و انضباط زیادی هم دارد - کمک دولت است.	۴
بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰	تبلیغات	باید تصویر درستی از اقتصاد مقاومتی ارائه بشود؛ البته صدا و سیما و رسانه‌های کشور موظفند اما مخصوص آنها نیست.	۵
فرمان هشت ماده‌ای به سران قوا درباره مبارزه با مفاسد اقتصادی، ۱۳۸۰/۲/۱۰	هماهنگی میان سه قوه	بخشهای مختلف نظارتی در سه قوه از قبیل سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات و وزارت اطلاعات باید با همکاری صمیمانه، نقاط دچار آسیب در گردش مالی و اقتصادی کشور را بدرستی شناسایی کنند و محاکم قضایی و نیز مسئولان آسیب زدایی در هر مورد را یاری رسانند.	۶
بیانات در دیدار با مردم استان ایلام در سالروز ولادت امیرالمؤمنین علیه السلام، ۱۳۹۳/۰۲/۲۳	ریشه کنی فقر	فقر، انسانها را به فساد و کفر می‌کشاند؛ فقر را باید ریشه کن کرد. کار اقتصادی، فعالیت اقتصادی باید به‌طور جدی در برنامه‌های مسئولین قرار بگیرد.	۷
بیانات در دیدار با اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین ۱۳۹۳/۰۹/۶	ایجاد تراز اقتصادی مثبت	پایه اقتصاد مقاومتی عبارت است از تقویت تولید داخلی و کاهش وارداتی که یا غیرضروری است یا مشابه داخلی دارد مسئولین دولتی توجه کنند و آنها از بسیج کمک بگیرند.	۸
بیانات در دیدار با رئیس جمهوری و اعضای هیأت دولت، ۱۳۸۰/۶/۵	شناسایی نقاط قوت و ضعف	نقاط ضعف را کم کنیم، نقاط قوت را اضافه کنیم و در شناخت نقاط قوت و ضعف، اشتباه نکنیم.	۹

<p>بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۴/۰۶/۰۴</p>	<p>مبارزه با رکود اقتصادی</p>	<p>حمایت از بنگاه‌های تولیدی، تأمین نقدینگی، تأمین سرمایه در گردش، برخورد جدی با کسانی که واحدهای تولیدی آماده را رانشانه گذاشته‌اند، همه اینها کارهای لازمی است.</p>	<p>۱۰</p>
<p>بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۴/۰۶/۰۴</p>	<p>خصوصی سازی</p>	<p>سپردن برخی از طرحها به بخش خصوصی. البته برای بخش خصوصی مشوق درست (بشود)؛ چون الآن پولهای سرگردان وجود دارد، بلاشک پولهای سرگردان هست. به من آن جور که حالا گزارش دادند، ۴۰۰ هزار میلیارد تومان ما طرح روی زمین داریم - همه هم دولتی است- اگر چنانچه ما بتوانیم ده درصد اینها را بدهیم به بخش خصوصی، شما ببینید چه اتفاقی می‌افتد؛ ۴۰ هزار میلیارد تومان ناگهان وارد کار می‌شود، این خیلی مهم است.</p>	<p>۱۱</p>
<p>بیانات در دیدار با جمعی از کارگران و معلمان، ۱۳۷۴/۲/۱۳</p>	<p>برنامه‌ریزی</p>	<p>ما گفتیم: «وجدان کاری»، «انضباط اجتماعی» یا «انضباط اقتصادی و مالی». مسئولین کشور، دولت، قوه قضاییه و نمایندگان مجلس، باید برنامه‌ریزی کنند تا این کارها انجام گیرد، و الا با این که تعریف کنند فلاتی چه حرف خوبی زده، که کار تمام نمی‌شود!</p>	<p>۱۲</p>
<p>متن پیام نوروزی مقام معظم رهبری ۱۳۷۴/۱/۱</p>	<p>اولویت بندی مصارف</p>	<p>پس در اموال شخصی و مالی که از راه حلال هم به دست آمده باشد، ریخت و پاش غلط و خلاف انضباط است. کسانی که اموال دولتی را مصرف می‌کنند، دیگر بیشتر. من از مسئولین امور می‌خواهم جداً در زمینه مصرف اموال عمومی، در جاهایی که اولویت ندارد - ولو ممکن است مورد نیاز هم باشد، اما نیاز درجه یک نیست - خودداری کنند. آن جایی که امر دایر است بین نیاز با اولویت و نیاز بی اولویت، خودداری کنید. آن جایی که نیاز نیست و حاجت نیست، حتماً مصرف نشود. آن جایی که حاجت هست، اما حاجت بالاتری نیز هست آن جا هم مصرف نشود و این امکان مالی در حاجت برتر و بالاتر مصرف گردد.</p>	<p>۱۳</p>
<p>بیانات در دیدار با زائران مجاوران بارگاه حضرت علی بن موسی الرضا، ۱۳۸۸/۱/۱</p>	<p>صرف منابع مالی در تولید به جای مصرف</p>	<p>یک نسبتی باید در جامعه میان تولید و مصرف وجود داشته باشد؛ یک نسبت شایسته‌ای به سود تولید؛ یعنی تولید جامعه همیشه باید بر مصرف جامعه افزایش داشته باشد. جامعه از تولید موجود کشور استفاده کند؛ آنچه که زیادی هست، صرف اعتلای کشور شود. امروز در کشور ما اینجوری نیست. مصرف ما به نسبت، از تولیدمان بیشتر است؛ این، کشور را به عقب می‌رساند.</p>	<p>۱۴</p>
<p>بیانات در دیدار با نمایندگان مجلس شورای اسلامی ۱۳۹۳/۰۳/۰۴</p>	<p>تنقیح قوانین اقتصادی</p>	<p>در زمینه تقنین، فراهم آوردن قوانین مناسب یا حذف کردن قوانین مزاحم - که اهمیت این کار دوم از کار اول کمتر نیست؛ بعضی از قوانین حقیقتاً مزاحمند یا معارضند - حذف قوانین معارض و تصویب قوانینی که به بخشهای گوناگون اقتصاد مقاومتی کمک کند، یکی از کارهای مهم است.</p>	<p>۱۵</p>
<p>بیانات در دیدار با مردم استان ایلام در سالروز ولادت امیرالمؤمنین علیه السلام ۱۳۹۳/۰۲/۲۳</p>	<p>اعتماد به نفس ملی</p>	<p>اقتصاد مقاومتی یعنی ما اگر به نیروی داخلی، به ابتکار جوانها، به فعالیت ذهنها و بازوها در داخل، تکیه کنیم و اعتماد کنیم از فخر و منت دشمنان خارجی، خودمان را رها خواهیم کرد؛ راه درست این است.</p>	<p>۱۶</p>

بیانات در دیدار با کارگزاران نظام ۱۳۹۱/۰۵/۰۳	مدیریت مصرف	مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر. هم دستگاه‌های دولتی، هم دستگاه‌های غیر دولتی، هم آحاد مردم و خانواده‌ها باید به این مسئله توجه کنند؛ که این واقعاً جهاد است. امروز پرهیز از اسراف و ملاحظه‌ی تعادل در مصرف، بلاشک در مقابل دشمن یک حرکت جهادی است؛	۱۷
بیانات در دیدار با زائران و مجاوران بارگاه حضرت علی‌بن موسی الرضا - ۱۳۸۸/۰۱/۰۱	کاهش فاصله طبقاتی	به نظر ما عدالت، کاهش فاصله‌های طبقاتی است، کاهش فاصله‌های جغرافیایی است. این جور نباشد که اگر منطقه‌ای در نقطه جغرافیایی دور از مرکز کشور قرار گرفته است، دچار محرومیت باشد اما آنجایی که نزدیک است، برخوردار باشد. این عدالت نیست. هم فاصله‌های طبقاتی باید برداشته شود، فاصله‌های جغرافیایی باید برداشته شود و هم برابری در استفاده از امکانات و فرصت‌ها باید به وجود آید.	۱۸
بیانات در دیدار با زائران و مجاوران بارگاه حضرت علی‌بن موسی الرضا - ۱۳۸۸/۰۱/۰۱	مصرف زدگی	ما مجموعاً بیش از دو برابر مصرف متوسط جهان در انرژی - چه برق، چه حامل‌های انرژی - مصرف می‌کنیم؛ یعنی نفت، گاز، گازوئیل، بنزین. مصرف این چیزها در کشور ما از دو برابر متوسط جهان بیشتر است.	۱۹
بیانات در حرم رضوی ۱۳۹۴/۰۱/۰۱	اسراف	کسانی که اهل اسرافند بدانند، این اسراف و زیاده‌روی و ریخت و پاش که در اسلام این‌همه مذمت شده است، سرنوشت اقتصاد ملی را تعیین می‌کند؛ اگر چنانچه از اسراف و زیاده‌روی و ریخت و پاش اموال شخصی، چه آب، چه نان، وسایل تشریفاتی زیادی در مهمانی‌ها، در عیادها، در عروسی‌ها، در بقیه مراسم و چه بقیه چیزهای دیگر پرهیز بشود، به اقتصاد ملی کمک می‌کند.	۲۰
بیانات در دیدار با مسئولان سازمان صدا و سیما ۱۳۸۳/۰۹/۱۱	نکوهش تجمل‌گرایی	زندگی تجملاتی نباید به هیچ‌وجه ترویج شود؛ بلکه باید تخریب شود و نقطه منفی به حساب بیاید. چرا بیخود تجمل‌گرایی رواج پیدا کند؟ اگر یک نفر دلش می‌خواهد متجمل باشد، ما چرا باید آن را ترویج کنیم؟	۲۱
بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۱۳۷۲/۰۱/۰۴	قناعت	به برادران و خواهران مسلمانان در سراسر کشور عرض می‌کنم که موضوع قناعت را جدی بگیرید. منظورم از قناعت این نیست که دست به نعمت‌های الهی نزنید و از آنها بهره‌مند نشوید. مقصود این است که حد و اندازه نگه دارید.	۲۲
بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۴/۰۶/۰۴	ارج دهی فرهنگ کار	تبدیل تلاش و کار به گفت‌وگو در فضای عمومی به نظر من یکی از کارهای اساسی در زمینه اقتصاد است، کار با ارزش در مجموعه کار روزانه که باید زیاد باشد و کاهشش یک عیب بزرگ است؛ سعی کنیم تنبلی را، بیکاری را، بی‌اعتنائی به کار را در چشم مردم به شکل درستی موهون کنیم؛ یعنی بیکاری باید موهون بشود؛ کار باید ارزش بشود.	۲۳
بیانات در دیدار با شرکت‌کنندگان در هشتمین همایش ملی نخبگان جوان ۱۳۹۳/۰۷/۳۰	ایجاد زنجیره تولید علم	ما بایستی در مجموعه دانشگاه‌های کشور یک زنجیره کامل علمی را شاهد باشیم؛ به معنای واقعی، یک شبکه عظیم تولید علم در همه ابعاد و در همه بخش‌های مورد نیاز، و همه هم‌افزا و مکمل. هم مراکز پژوهشاتی ما، هم دانشگاه‌های ما، هم بقیه دستگاه‌هایی که به نحوی با مسائل علمی ارتباط پیدا می‌کنند، با همدیگر همکاری کنند، ان	۲۴

		شاءالله آنچه مورد نظر هست، تحقق پیدا خواهد کرد، که همین زنجیره کامل و شبکه علمی کاملی است که باید تشکیل بشود.
بیانات در همایش ملی ارتقای سلامت ۱۳۹۳/۰۹/۰۷	گرفتن تصمیمات قاطع و اجرا در عمل	نفس اهتمام آقایان به امر مبارزه با فساد را تحسین می‌کنم، لکن این سمینار و امثال آن بناست چه معجزه‌ای بکند؟ مگر وضعیت برای شما مسئولان سه قوه روشن نیست؟ با توجه به شرایط مناسب و امیدبخشی که از لحاظ همدلی و هماهنگی و همفکری بین مسئولان امر وجود دارد، چرا اقدام قاطع و اساسی انجام نمی‌گیرد که نتیجه را همه به طور ملموس مشاهده کنند. توقع من از آقایان محترم این است که چه با سمینار و چه بدون آن، تصمیمات قاطع و عملی بدون هرگونه ملاحظه‌ای بگیرند و اجرا کنند.
بیانات در خطبه‌های نماز جمعه، ۱۳۸۱/۰۶/۰۱	هماهنگی کارکرد با افکار و عقاید	یک مصداق مهم نظم هم این است که میان کارکرد ما در جامعه و افکار و عقاید و شعارهای ما هماهنگی برقرار باشد. از بی‌نظمی‌های بسیار خطرناک یکی همین است که در جامعه‌ای میانی فکری و عقیدتی و باورهایی که جامعه به آن ایمان و اعتقاد دارد، یک چیز باشد؛ اما رفتارهایی که براساس همین قواعد و باورها باید شکل بگیرد و هنجار عمومی اجتماعی را تشکیل دهد، با آن باورها و فکرها و مبانی منطبق نباشد.
بیانات در دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۴/۰۶/۰۴	حاکمیت قانون	یک الزامات قانونی و حقوقی و قضایی هم در مجموعه اقتصاد مقاومتی وجود دارد؛ دو قوه دیگر حاضرند همکاری کنند، هم قوه مقننه -مجلس- در این زمینه آماده است برای همکاری؛ [مثلاً] قانونی هست که شما قانون را باید عوض کنید یا اصلاح کنید یا قانون جدیدی را بر این قوانین اضافه کنید؛ احتیاج به این چیزها پیدا می‌کنید؛ یا یک جایی یک حرکت قضایی لازم است؛ همه اینها را دو قوه حاضرند همکاری کنند برای اینکه این اقتصاد مقاومتی انجام بگیرد.

شناسه گذاری محوری

با مقایسه مفاهیم (شناسه‌ها) مختلف می‌توان زمینه‌های اشتراک بیشتری را میان آنها کشف کرد که امکان طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب طبقه‌بندیهای یکسان را فراهم خواهد ساخت. حاصل این مرحله از فرایند که شکل‌گیری عوامل می‌باشد:

جدول (۲): شناسه‌گذاری محوری بیانات

ردیف	شناسه محوری	شناسه گذاری باز
۱	عدالت اقتصادی	ریشه کنی فقر
		کاهش فاصله طبقاتی
۲	گفتمان سازی	ارجدهی به فرهنگ کار
		تبلیغات
۳	بهبود شاخصهای اقتصادی	ایجاد تراز اقتصادی مثبت
		مبارزه با رکود اقتصادی

ردیف	شناسه محوری	شناسه گذاری باز
۴	مبارزه با فرهنگ اشرافی گری	نکوهش تجمل گرایی
		قناعت
۵	عزم ملی	خصوصی سازی
		اعتماد به نفس ملی
۶	فرهنگ صرفه جویی	اسراف
		مدیریت مصرف
		مصرف زدگی
۷	انحصار زدایی	کوچک شدن اندازه دولت
		جلوگیری از شکل گیری انحصار خصوصی
۸	نظارت قوی	اصلاحات در دستگاه قضایی
		پررنگ شدن نقش نهادهای نظارتی
		هماهنگی میان سه قوه
۹	تعیین چارچوب	شناسایی نقاط قوت و ضعف
		برنامه ریزی
۱۰	تعیین اولویتها	اولویت بندی مصارف
		صرف منابع مالی در تولید به جای مصرف
۱۱	انضباط عملیاتی	هماهنگی کارکرد با افکار و باورها
		گرفتن تصمیمات قاطع و اجرا در عمل
۱۲	بستر سازی حقوقی	تنقیح قوانین اقتصادی
		حاکمیت قانون

شناسه گذاری انتخابی

در این مرحله وجوه مشترک عوامل از مراحل قبلی شناسایی شده و با توجه به اشتراکات آنها در دسته بندی کلی تر و محدودتری ساماندهی شدند.

جدول (۳): شناسه گذاری انتخاب بیانات

متغیر وابسته (موضوع)	ابعاد (Dimensions)	عوامل (Components)
عوامل اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد و استقرار انضباط مالی	الزامات پیشگیرانه	انحصار زدایی
		نظارت قوی
	الزامات اجرایی	انضباط عملیاتی
		تعیین چارچوب
		تعیین اولویتها

	سیاستگذاری فرهنگی	فرهنگ صرفه جویی
		مبارزه با فرهنگ اشرافی گری
		گفتمان سازی
	جهاد اقتصادی	عدالت اقتصادی
		بهبود شاخصهای اقتصادی
		عزم ملی
		بستر سازی حقوقی

۷. یافته‌های پژوهش

تجزیه و تحلیل پایانی به منظور تکوین نظریه در این مرحله صورت می‌گیرد. با توجه به عواملی پدیدار شده از دل بیانات، تصویر غنی‌تری از مفاهیم و عوامل، فراهم می‌شود. در رمزگذاری گزینشی به پالایش یافته‌های قبلی پرداخته شده و با طی این فرایند در نهایت، چارچوب نظری ذیل به دست آمده است:

شکل (۱): الگوی نظری تحقیق

در نهایت از طریق پرسشنامه و روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP) این الزامات از دیدگاه فرماندهان نزاجا مورد رتبه بندی قرار گرفت.

آزمون پایایی و روایی پرسشنامه

پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، مورد سنجش قرار گرفت. چون مقدار آلفای کرونباخ که توسط نرم افزار Spss محاسبه شد برابر با ۰/۹۸ است و این مقدار بیشتر از ۰/۷ است، بنابراین پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است.

جدول (۴): آلفای کرونباخ

تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
۱۰	۰/۹۸

آزمون پایایی پرسشنامه

به منظور تعیین اعتبار و روایی پرسشنامه در این پژوهش از روش اعتبار محتوا استفاده شده است. برای تعیین روایی با مطالعه منابع مربوط، طرح اولیه پرسشنامه تهیه شد و توسط اساتید، کارشناسان و متخصصان این امر مورد بررسی قرار گرفت. در نتیجه مواردی جهت اصلاح پیشنهاد گردید و نکات مبهم و نارسا برطرف و برخی گویه‌ها که ارتباط کمتری با اهداف پژوهش داشتند اصلاح و پرسشنامه نهایی تدوین شد. جدول مقایسات زوجی بین این چهار الزام در زیر آمده است:

جدول (۵): مقایسات زوجی الزامات

سیاستگذاری فرهنگی	جهاد اقتصادی	الزامات پیشگیرانه	الزامات اجرایی	
۰,۲۰	۲	۰,۵۰	۱	الزامات اجرایی
۰,۳۳	۴	۱	۲	الزامات پیشگیرانه
۰,۱۳	۱	۰,۲۵	۰,۵۰	جهاد اقتصادی
۱	۸	۳	۵	سیاستگذاری فرهنگی

سپس وزنها بر طبق مراحل این تحلیل استخراج شد. جدول وزنها به صورت زیر به دست آمد:

جدول (۶): وزنها الزامات

وزنها	سیاستگذاری فرهنگی	جهاد اقتصادی	الزامات پیشگیرانه	الزامات اجرایی	
۰,۱۲	۰,۱۲	۰,۱۳	۰,۱۱	۰,۱۲	الزامات اجرایی
۰,۲۳	۰,۲۰	۰,۲۷	۰,۲۱	۰,۲۴	الزامات پیشگیرانه
۰,۰۶	۰,۰۸	۰,۰۷	۰,۰۵	۰,۰۶	جهاد اقتصادی
۰,۵۹	۰,۶۰	۰,۵۳	۰,۶۳	۰,۵۹	سیاستگذاری فرهنگی

بنابراین اولویتبندی این الزامات به صورت زیر خواهد بود:

جدول (۷): الویت بندی الزامات

اولویتها	الزامات انضباط مالی	وزنها
۱	سیاستگذاری فرهنگی	۰,۵۹
۲	الزامات پیشگیرانه	۰,۲۳
۳	الزامات اجرایی	۰,۱۲
۴	جهاد اقتصادی	۰,۰۶

در مجموع می‌توان گفت اقتصاد مقاومتی را نمی‌توان صرفاً مقاومت اقتصادی دانست، بلکه ایجاد امنیت و ثبات در اقتصاد و عدم تزلزل در برابر شوکهای خارجی اقتصادی یا همان استقلال اقتصادی از شاخصه‌های بارز اقتصاد مقاومتی است. دشمن در طول چند دهه اخیر، تمام ابزارهای مبارزه با جمهوری اسلامی را امتحان کرده است، اما ابزاری که همیشه در کنار ابزارهای دیگر بوده مبارزه اقتصادی است که امروز تبدیل به ابزار دشمن شده است.

دستاورد اصلی این پژوهش، تبیین نقش اقتصاد مقاومتی در جلوگیری از فساد و استقرار انضباط مالی از دیدگاه مقام معظم رهبری است، براساس روش داده بنیاد چهار عامل اصلی این موضوع از دید مقام معظم رهبری تبیین شد که عبارتند از:

- سیاستگذاری فرهنگی
- الزامات اجرایی
- الزامات پیشگیرانه
- جهاد اقتصادی

فرهنگ‌سازی همیشه گام اول دستیابی به اهداف بزرگ اجتماعی و فرهنگی است که باعث اصلاح کارها با خسارات و هزینه‌های کمتر می‌شود، بدین صورت که کار یا رفتار افراد از ابتدا و پایه صحیح و سالم است، و اموری همچون نظارت‌های پی در پی و کنترل صحت انجام امور را کاهش می‌دهد.

هم‌چنین باید به این موضوع اشاره کرد که پیشگیری از وقوع موضوع ناخوشایند به مراتب درست‌تر و آسان‌تر از اصلاح آن است. از این رو می‌توانیم با اجرای صحیح قوانین کشور و فرمایشات رهبر انقلاب به استقرار انضباط مالی در نظام اقتصادی کشور دست پیدا کنیم. با توجه به موارد ذکر شده می‌توان راهکارهایی را بدین گونه ارائه کرد:

حوزه انضباط مالی

- در حوزه سیاستهای پولی، درجه استقلال بانک مرکزی بر میزان رشد پول در گردش و نقدینگی جامعه تأثیر بسزایی دارد و متغیرهای کلان اقتصادی مانند نرخ تورم، بیکاری و میزان کسری بودجه دولتها، تحت تأثیر اعتبار و استقلال بانک مرکزی قرار دارند. در نتیجه، هرچه بانک مرکزی از استقلال بیشتری برخوردار باشد و وابستگی کمتری به دولت داشته باشد، استقراری دولت از بانک مرکزی و افزایش نقدینگی محدودتر می‌شود و در چنین شرایطی دولت نمی‌تواند بیش از درآمدهایش، هزینه نماید و ناچار به رعایت انضباط مالی در تصمیم‌گیریهای سیاستی خود است.

- اگر دولت در عملکرد خود به موضوع انضباط مالی اهمیت دهد و درآمدهای ارزی کشور را که از صادرات نفت به دست می‌آید، به جای تأمین مالی هزینه‌های جاری خود، بخشی از آن را در پروژه‌های سرمایه‌گذاری و تولیدی و بخش دیگر را به عنوان ذخایر بین‌المللی بانک مرکزی انباشت کند، به هنگام بروز مشکلات اقتصادی مانند تحریمهای بین‌المللی و یا بحرانهای مالی جهانی، با کسری بودجه پیش‌بینی نشده مواجه نخواهد شد.

- وجود انضباط مالی در برنامه‌های دولت به هنگام تصمیم‌گیری برای تأمین مالی کسری بودجه باعث می‌شود که دولت به جای استقراض از بانک مرکزی، از راه‌های مختلف دیگر مانند انتشار اوراق قرضه، کاهش مخارج غیرضروری خود، افزایش مالیاتها تا جایی که سبب کاهش سرمایه‌گذاری توسط بنگاه‌ها نشود و یا تغییر در تخصیص بودجه و اعتبارات بین بخشهای مختلف، کسری بودجه خود را جبران کند. اتخاذ شیوه‌های جدید در عملیاتی کردن بودجه دولت به عنوان مصداقی از انضباط مالی در سطح کلان مطرح است.

- بدون بهبود فضای کسب و کار و اصلاح سازمان تولید در سطح خرد و کلان، خروج از رکود اقتصادی امکان پذیر نیست. کاهش هزینه مبادله فعالیت‌های اقتصادی از طریق مبارزه با انحصار، حذف بوروکراسی، اصلاح قانون کار و ایجاد امنیت اقتصادی به منزله پویایی و تداوم در انضباط مالی و ابزار مناسبی برای تحریک سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی است.

- با توجه به بیانات مقام معظم رهبری، بخشهای مختلف نظارتی در سه قوه از قبیل سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات و وزارت اطلاعات باید با همکاری صمیمانه، نقاط دچار آسیب در گردش مالی و اقتصادی کشور را بدرستی شناسایی کنند. با تشکیل دادگاه اختصاصی به امور اقتصادی با شعب کافی، از اطاله دادرسی جلوگیری شود و پرونده‌ها به طور تخصصی توسط قضاتی آشنا به مسائل اقتصادی حل و فصل شود. همچنین استقلال قضات نیز برای تحت الشعاع قرار نرفتن این پرونده‌ها باید مد نظر قرار بگیرد.

حوزه فساد مالی - اداری

- تبلیغات و شفافیت بیشتر، گسترش اطلاعات و ایجاد آگاهیها
- بازنگری و اصلاح سامانه‌ها، روشها و روشهای مورد عمل با گرایش ساده‌سازی مراحل انجام کار، روانسازی عملیات، کاهش اتلاف وقت و افزایش رضایتمندی مودیان مالیاتی
- طراحی، تدوین و اجرای پروژه‌های پژوهشی و اجرایی جهت بهبود وضع نظام مالیاتی کشور در زمینه‌هایی از قبیل اصلاح ساختار مالیاتی، ثبت نام و راهنمایی مودیان، بهبود تمکین مالیاتی، وصول و اجرا برای تسریع و تدقین عملیات مالیاتی
- تفکیک و بهینه سازی وظایف اجرایی از حوزه‌های ستادی و ایجاد تعامل منطقی بین حوزه‌های مذکور
- طراحی و بهسازی نظام جامع اطلاعات مالیاتی کشور و ایجاد شبکه اطلاعاتی فراگیر مکانیزه و استفاده از روشهای نوین و ابزارهای پیشرفته برای تحقق درآمدهای مالیاتی
- حفظ سطح درآمدکارکنان متناسب با نوسانات پولی
- تقویت کنترل‌های داخلی در سازمانها شامل حسابرسی داخلی
- استقرار چارچوب قانونی مناسب و پایدار و تقویت فزاینده مجریان قوانین
- استقرار گروه‌های حمایت مشتری و هیأت‌های مشورتی
- طراحی، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی لازم برای ارتقای کیفیت مناسب انسانی سازمان براساس نیازهای تعیین شده

فهرست منابع

- دانش، مهدی (۱۳۸۸). نقش فرهنگ سازمانی در پیشگیری از بروز فساد اداری، نشریه بانک، ص ۱۲۰ تا ۱۲۴.
- طیبی، کمیل (۱۳۹۳). انضباط مالی: ابزاری برای مقابله با رکود و بحران، نشریه اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی، س پانزدهم، ش ۷۰، ص ۱۴ تا ۱۸.
- عسلی، مهدی (۱۳۸۵). ضرورت وجود انضباط مالی، روزنامه دنیای اقتصاد، ش ۱۱۸۴، ص ۳۲.
- میرمعزی، سیدحسین (۱۳۹۰). نظام اقتصادی اسلام (مبانی، اهداف، اصول راهبردی و اخلاق)؛ تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

-Grieger TA, Fullerton CS, Ursano RJ. Posttraumatic stress disorder, alcohol use, and perceived safety after the terrorist attack on the Pentagon. *Psychiatric Services*, ۵۴: ۲۸۸۲-۱۸۸۰, ۲۰۰۳a

-Blackburn ,K ,.Gonzalo ,F & .Forgues ,P .(۱۰۱۰) .Financial liberalization ,bureaucratic corruption and economic development .Journal of International Money and Finance. ۱۳۳۹-۱۳۱۱ ,۲۹ ,

-Taylor ,I & .Walton ,P & .Young ,J“ ,(۱۹۷۳) .The New Criminology:For a Social Theory of Deviance ,”New York , Harper and Row

-Tresiman, Daniel. ۲۰۰۰. The causes of corruption: a cross- national study, Journal of Public Economics, ۶۶pp ۳۹۹. ۴۵۷

